

SÖRMLANDS PARTIDISTRIKT, UPPSALA LÄNS PARTIDISTRIKT, VÄSTMANLANDS PARTIDISTRIKT, ÖREBRO LÄNS PARTIDISTRIKT, ÖSTERGÖTLANDS PARTIDISTRIKT

Stoppa marknadsstyrningen av skolan Sverige behöver en mer jämlik skola med minskad segregation och högre skolresultat för alla elever. Vid införandet av friskolesystemet hoppades förespråkarna för marknadsstyrning på att den fria konkurrensen om eleverna skulle förbättra resultaten, utveckla pedagogiken och sänka kostnaderna i skolsystemet. För de mer tveksamma användes argument om nya möjligheter för mindre aktörer med goda pedagogiska idéer att kunna få bedriva skola.

Nu, flera år senare, ser vi en utveckling av den svenska skolan som nog ingen kunnat förutse vid införandet. De små aktörerna med pedagogiska innovationer blev inte många. De stora koncernerna som bedriver skola som företag desto fler. Vinstuttaget från skolsystemet till företag har ökat med tiden. I kombination med fri etableringsrätt och kösystem i friskolorna har friskolesystemets funktionalitet bidragit till att segregationen i svensk skola ökat. Skolan ska minska klyftor. Idag ökar klyftorna i skolan. Ändå håller de borgerliga partierna krampaktigt fast vid idén om att marknads intressen ska forma styrningen av skolan.

Argument om att fristående aktörers elevresultat i många fall är starka samt att alla skolor ska vara bra skolor, oaktad huvudman, är vanliga i debatten. Tyvärr blundar de argumenten för de växande klyftorna i svensk skola. I en segregerad skola är det naturligt att vissa skolor har goda resultat. Dessutom söker sig högpresterande elever och deras föräldrar till samma skolor i ett system där skolvalssystemet saknar verktyg för att ge skolor liknande förutsättningar sett till elevernas förutsättningar. Debatten kretsar sällan kring det grundläggande ansvar som kommunala huvudmän måste ta för att alla elever med olika förutsättningar ska beredas en god skolgång, samt för ansvaret att alla elever får en skolgång om en fristående aktör lägger ner sin verksamhet av något skäl.

Svenska folket, lärarkåren och forskningen har tydligt uttryckt vad de tycker i frågan. Elevernas väl och ve ska ställas före politiska låsningar. Vi har ett skolsystem som vi är ensamma om i världen. Inget annat land har velat gå över till den modell vi har i Sverige. Det är inte rimligt eller önskvärt att driva idén om ett system utan valfrihet eller att fristående huvudmän inte ska kunna bedriva verksamhet. Däremot måste samhället sätta ner foten där marknads intressen går före elevernas.

I PISA-undersökningen har de svenska resultaten glädjande nog stärkts den senaste tiden. Men de svagaste eleverna har blivit fler och de har lägre poäng. Resultaten ligger fortfarande under PISA 2000. Andreas Schleicher, utbildningschef på OECD, säger om det svenska friskolesystemet i kontexten PISA att "Marknadsskolan har lett till att Sverige förlorat sina höga resultat. Om du frågar mig när Sverige förlorade sina höga skolresultat så skulle jag säga att det hör ihop med det här skiftet, att ni började anpassa utbildningssystemet för att det skulle passa konsumenter som ska ut och välja på en marknad. Om syftet med nittiotalets friskolereform var att skapa en större mångfald på skolmarknaden så visar resultatet något annat".

Dagens svenska skola behöver en genomgripande omsorgsfull socialdemokratisk skolpolitik, som utgår från att varje elev ska kunna nå sin fulla potential i skolan. För varje dag som klyftorna i skolan ökar, förlorar både individer och samhället som helhet. De initiativ som den socialdemokratiskt ledda regeringen tagit för att minska marknadsstyrningen och de effekter den får har effektivt blockerats i riksdagen. Dock finns ett allt starkare utrednings- och forskningsunderlag som stärker bilden av vilka insatser som kan och bör göras, som gör skillnad.

Ytterligare en dimension i marknads intrång på skolområdet är en allt mer begränsad insyn i skolans verksamhet. Vårdnadshavare förväntas idag göra kloka val för sina barn utan tillräcklig insyn i skolornas verksamhet och resultat. Med marknaden försvann den öppenhet, yttrandefrihet,

insyn och likabehandling som ska gälla i ett offentligt skolväsende. Under senare tid har även friskolors resultat kunnat undanhållas offentligheten. Det är rakt igenom orimligt att en sådan situation kan uppstå.

Den fria etableringsrätten påverkar kommunernas planering och därmed kommunens kostnader. Då Skolinspektionen inte lägger vikt vid vilka lokaler verksamheten planerar att använda när ansökan bedöms, ökar också svårigheten med att hantera bostadssegregationens konsekvenser i många kommuner. Fri etableringsrätt är en tydlig yttring för när andra behov än elevernas kommer först. Att ha ett tydligare regelverk för när, var och hur fristående aktörer kan etablera nya verksamheter gynnar en hållbar och bättre fungerande planering.

Hur kan vi Socialdemokrater bidra till att minska skolsegregationen, öka jämlikheten och öka förutsättningarna för alla elever att lyckas i skolan? Vi ska självklart arbeta för att få bort marknadskrafterna inom skolan. Vi ska inte ha ett världsunikt skolsystem som bidrar till ökad segregation och där vi tillåter att skattemedel försvinner ut ur vårt gemensamma och vidare till aktieägare och riskkapitalister.

Vi måste arbeta för att ta steg för steg mot en skola utan marknadsstyrning där vinster får gå före elevernas samlade resultat. Vi måste på alla nivåer ta beslut som går i den riktningen. Vi måste ta diskussionerna med övriga partier och visa på de negativa effekter som marknadsskolan inneburit och innebär.

Partiet ska vara fortsatt tydlig med vad vår målbild är. Kravet för att samverka med Socialdemokraterna på det skolpolitiska området är att konstruktivt vilja bekämpa de ökande klyftorna i skolan. Ingen ska behöva tveka över var Socialdemokraterna står i fråga om att minska marknadens inflytande över våra barn och ungdomar, som går till skolan som elever – inte kunder.

Partikongressen föreslås besluta:

C96:1 att Socialdemokraterna aktivt ska verka för att lägga förslag i Sveriges riksdag som minskar marknadens inflytande över vart och hur skolverksamheter etableras

C96:2 att Socialdemokraterna ska ta fram nya politiska förslag som leder till att vinster som görs i aktiebolag som driver skolor återinvesteras i skolans verksamhet
C96:3 att Socialdemokraterna arbetar för att förändra och förbättra det fria skolvalet så att det inte bidrar till att öka skolsegregationen

C96:4 att Socialdemokraterna verkar för att minskad skolsegregation är det övergripande målet i alla beslut som påverkar resursfördelning, antagning och skolvalsprinciper

C96:5 att Socialdemokraterna verkar för att Skolverket får i uppdrag att ta fram en tydligare resursfördelningsmodell för det statliga stödet på skolområdet, som tar mer hänsyn till de ojämlika förutsättningarna mellan olika klassrum

C96:6 att Socialdemokraterna omgående arbetar för att långsiktigt säkra transparensen och offentlighetsprincipens funktionalitet i all skolverksamhet som är skattefinansierad

C96:7 att Socialdemokraterna medverkar till att de stora skillnaderna i ansvar mellan kommunal huvudman och fristående huvudman fortsätter att visualiseras och att påverka elevpengens utformning

C96:8 att Socialdemokraterna arbetar för att ta bort den fria etableringsrätten och ersätter den med ett system som bygger på ett större kommunalt veto vad gäller både om och var en ny fristående verksamhet ska få etableras utifrån eventuella negativa ekonomiska och/eller segregande konsekvenser för kommunen, i samråd med Skolinspektionen (friskolor) eller vid egna tillståndsutgivanden (fristående förskolor, pedagogisk omsorg)

Motionen C 96

Partikongressen föreslås besluta:

C96:1 att Socialdemokraterna aktivt ska verka för att lägga förslag i Sveriges riksdag som minskar marknadens inflytande över vart och hur skolverksamheter etableras

C96:2 att Socialdemokraterna ska ta fram nya politiska förslag som leder till att vinster som görs i aktiebolag som driver skolor återinvesteras i skolans verksamhet

C96:3 att Socialdemokraterna arbetar för att förändra och förbättra det fria skolvalet så att det inte bidrar till att öka skolsegregationen

C96:4 att Socialdemokraterna verkar för att minskad skolsegregation är det övergripande målet i alla beslut som påverkar resursfördelning, antagning och skolvalsprinciper

C96:5 att Socialdemokraterna verkar för att Skolverket får i uppdrag att ta fram en tydligare resursfördelningsmodell för det statliga stödet på skolområdet, som tar mer hänsyn till de ojämlika förutsättningarna mellan olika klassrum

C96:6 att Socialdemokraterna omgående arbetar för att långsiktigt säkra transparensen och offentlighetsprincipens funktionalitet i all skolverksamhet som är skattefinansierad

C96:7 att Socialdemokraterna medverkar till att de stora skillnaderna i ansvar mellan kommunal huvudman och fristående huvudman fortsätter att visualiseras och att påverka elevpengens utformning

C96:8 att Socialdemokraterna arbetar för att ta bort den fria etableringsrätten och ersätter den med ett system som bygger på ett större kommunalt veto vad gäller både om och var en ny fristående verksamhet ska få etableras utifrån eventuella negativa ekonomiska och/eller segregeringseffekter för kommunen, i samråd med Skolinspektionen (friskolor) eller vid egna tillståndsutgivanden (fristående förskolor, pedagogisk omsorg)

Partistyrelsen föreslår besluta: att bifalla motionerna

C96:1 (Sörmlands partidistrikt, Uppsala läns partidistrikt, Västmanlands partidistrikt, Örebro läns partidistrikt, Östergötlands partidistrikt) att Socialdemokraterna aktivt ska verka för att lägga förslag i Sveriges riksdag som minskar marknadens inflytande över vart och hur skolverksamheter etableras

C96:2 att Socialdemokraterna ska ta fram nya politiska förslag som leder till att vinster som görs i aktiebolag som driver skolor återinvesteras i skolans verksamhet

C96:3 att Socialdemokraterna arbetar för att förändra och förbättra det fria skolvalet så att det inte bidrar till att öka skolsegregationen

C96:6 att Socialdemokraterna omgående arbetar för att långsiktigt säkra transparensen och offentlighetsprincipens funktionalitet i all skolverksamhet som är skattefinansierad

Partistyrelsen föreslår besluta: att anse följande motioner besvarade med hänvisning till utlåtandet:

C96:4 att Socialdemokraterna verkar för att minskad skolsegregation är det övergripande målet i alla beslut som påverkar resursfördelning, antagning och skolvalsprinciper

C96:5 att Socialdemokraterna verkar för att Skolverket får i uppdrag att ta fram en tydligare resursfördelningsmodell för det statliga stödet på skolområdet, som tar mer hänsyn till de ojämlika förutsättningarna mellan olika klassrum

C96:7 att Socialdemokraterna medverkar till att de stora skillnaderna i ansvar mellan kommunal huvudman och fristående huvudman fortsätter att visualiseras och att påverka elevpengens utformning

C96:8 att Socialdemokraterna arbetar för att ta bort den fria etableringsrätten och ersätter den med ett system som bygger på ett större kommunalt veto vad gäller både om och var en ny fristående verksamhet ska få etableras utifrån eventuella negativa ekonomiska och/eller segregeringseffekter för kommunen, i samråd med Skolinspektionen (friskolor) eller vid egna tillståndsutgivanden (fristående förskolor, pedagogisk omsorg)

Partistyrelsens uttalande

UC124 Samhället – inte marknaden – ska styra skolans utveckling

Skolan är inte vilken verksamhet som helst; den är grunden för vårt samhälles framtid. Att alla som växer upp i Sverige ges möjlighet att lära sig det de behöver är inte bara avgörande för varje elevs framtid, det är en nationell angelägenhet som angår oss alla.

Att skolan tillåtits bli en marknad är ett av vår tids största politiska misslyckanden. Marknadsstyrningen leder till att eleverna reduceras till kunder, att lärarrollen devalveras, att kunskapsuppdraget förytligas och att skolsystemet ökar klyftorna i samhället i stället för att motverka dem. Det har varit förödande. Inget annat land i världen har velat följa efter Sverige. Marknadsskolan har nått vägs ände. Ska kunskapsresultaten fortsätta uppåt och Sverige åter skapa en av världens bästa och mest jämlika skolor, behöver samhället ta tillbaka kontrollen över skolans utveckling. Skolans aktörer ska ges tid att ställa om så att elevernas behov av trygghet och kontinuitet tillgodoses.

Vi socialdemokrater vill att skolan åter ses som en gemensam samhällsinstitution där fokus är på kunskap och bildning. Då kan syftet med vår gemensamt finansierade skola aldrig vara vinst. Skolornas drivkraft ska vara att förmedla kunskaper och värden och se till att varje elev utvecklas så långt det är möjligt. Därför ska idéburna friskolor ges bättre möjligheter att utvecklas medan aktörer med vinstintresse inte ska driva skola. De skattemedel som vi gemensamt investerar i skolan ska gå till skolan. Socialdemokraterna anser att det inte ska finnas vinstuttag ur skolan. I dag delas barn och elever upp efter sin sociala och etniska bakgrund. Det kan vi socialdemokrater aldrig acceptera. Partistyrelsen menar att en livskraftig demokrati och ett jämlikt samhälle förutsätter att barn från olika bakgrunder och med olika erfarenheter möts. Den socialdemokratiskt ledda regeringen har låtit utreda hur vi kan ta steg mot en mer likvärdig skola. Bland annat föreslås att skollagen ska tydliggöra att alla skolhuvudmän ska arbeta för att skolan ska vara en mötesplats för elever med olika bakgrund, exempelvis genom att arbeta aktivt med upptagningsområden och urvalskriterier som bryter skolsegregationen.

Skolvalet är i dag varken fritt eller rättvist – det bidrar till ett segregerat samhälle. Partistyrelsen instämmer i att dagens skolvalsregler bidrar till ojämlikhet, men anser att möjligheten att kunna uttrycka önskemål om vilken skola man helst vill gå i ska finnas kvar. Men valfriheten behöver utvecklas och jämlikheten stärkas genom att skolvalet görs fritt och rättvist för alla elever. Elever ska kunna välja skola, men skolor ska inte kunna välja elever. Antagningsregler och urvalskriterier ska därför bidra till en mer jämlik skola, samtidigt som valfriheten värnas. Partistyrelsen instämmer i att en gemensam antagning ska införas till alla skolor, men då kommunala huvudmän har ett skolpliktsansvar behöver urvalskriterierna i vissa fall se olika ut mellan kommunala och fristående skolor. Kötid ska inte få vara ett urvalskriterium, då det är orättvist och spär på segregationen. Skolor ska inte kunna ta referenser på barn och inte heller kunna neka elever som är i behov av särskilt stöd att få gå på deras skola. Oberoende skolinformation ska finnas tillgänglig för alla elever och föräldrar inför skolvalsperioden.

Ett starkt samhälle bygger vi gemensamt med en skola för alla barn och unga. Då behöver alla skolor vara en plats för öppenhet, demokrati och kunskap. Varje elev ska vara fri att forma sin egen uppfattning och framtid. Partistyrelsen delar bedömningen att regeringens arbete med att införa ett etableringsstopp för nya konfessionella friskolor, och bättre kontroll av de befintliga bör prioriteras. Konfessionella friskolor ska förbjudas, med respekt för de internationella åtaganden som Sverige ingått.

Partistyrelsen delar analysen att kommunernas ansvar för skolan och sin egen ekonomi måste motsvaras av en hög grad av bestämmanderätt över desamma. Det är inte rimligt att friskolors fria etableringsrätt fortsätter väga tyngre än det offentligas möjlighet att planera en jämlik kunskapsskola. Tillstånd som ges för att etablera friskolor behöver därför i högre utsträckning ta hänsyn till att skolplatserna kan dimensioneras på ett samhällsekonomiskt effektivt sätt som inte bidrar till segregation, som tar hänsyn till samhällets och arbetsmarknadens behov och som ger kommunerna långsiktiga planeringsförutsättningar över sin egen skolverksamhet. Ett kommunalt veto mot friskoleetableringar är ett viktigt och bra verktyg.

Partistyrelsen delar bilden att dagens finansieringsmodell för skolan skapar många problem. Dagens resursfördelning och skolpengsmodell överkompenserar de stora skolkoncernerna som kan fylla upp klasserna. Den bidrar också till att reducera varje elev till en kund med en påse pengar. Finansieringsmodellen kan även skapa problem med överkompensation vid nybyggnation av skolor och renovering av skollokaler. Därför bör skolpengssystemet göras om från grunden. Resursfördelningen skulle behöva ta större hänsyn till skolornas fasta kostnader, vilket skulle gynna mindre skolor, inte minst på landsbygden, som i dag har svårt att överleva på grund av skolpengens utformning. Partistyrelsen anser vidare att det är fullkomligt självklart att ett skolpliktsavdrag ska införas så att de kommunala skolorna kompenseras för det större samhällsansvar de har. I dag får fristående huvudmän betalt för ett ansvar de inte har, vilket är ett stort slöseri med skattepengar. För att förbättra jämlikheten och möjliggöra skolans kompensatoriska uppdrag, behöver såväl staten som kommunala och fristående skolhuvudmän i högre utsträckning fördela resurser efter elevernas behov.

Skolan i Sverige har sedan länge varit ett delat ansvar mellan staten och kommunerna. Ansvarsfördelningen har varierat över tid, men såväl kommunerna respektive staten har, och kommer att ha, viktiga uppgifter i att bland annat reglera, finansiera, planera och dimensionera förskola och skola. Partistyrelsen konstaterar att det finns en rad definitioner och avvägningar som behöver göras för att tydligt kunna svara på exakt vad ett så kallat förstatligande skulle innebära. Partistyrelsen instämmer dock i att det behövs en starkare och tydligare samhällelig styrning av skolan. De senaste åren har staten tagit ett allt större ansvar för skolans kunskapsuppdrag och jämlikhet, exempelvis genom att Likvärdighetsbidraget byggts ut, och partistyrelsen anser att statens ansvar behöver öka. Det är viktigt för att säkerhetsställa en jämlik kunskapsskola i hela landet, för alla elever. I en starkare statlig och samhällelig styrning ingår bland annat att staten ska kunna finnas närvarande regionalt i hela landet för att kunna stödja skolorna lokalt. Partistyrelsen anser också att skolan behöver ha en stabil och mindre ryckig finansiering som inte påverkas kraftigt av konjunktursvängningar eller tillfälliga statsbidrag. De många riktade statsbidragen på skolområdet behöver slås samman och på sikt bör ett sektorsbidrag införas som säkrar skolans långsiktiga finansiering och bidrar till skolutveckling utifrån lokala behov.

Den ägar- och ledningsprövning för fristående skolor och förskolor som vi socialdemokrater har infört i regeringsställning har varit ett välbehövligt verktyg som har haft effekt. Friskolor med olämpliga ägare får nu stänga. Partistyrelsen anser att det bör ses över hur ägar- och ledningsprövningen kan skärpas ytterligare. Den bör säkerställa att skolor inte finansieras eller får bidrag från aktörer med kopplingar till kriminalitet eller extremism. Ett regelverk som säkrar att skolor och känslig elevinformation inte kan tas över på ett sätt som hotar Sveriges säkerhet eller enskildas integritet behöver också införas. Skolinspektionen ska alltid kunna granska vad skattemedel används till i skolorna och snabbare kunna stänga skolor med stora brister. Insyn och transparens ska öka genom att offentlighetsprincipen och meddelarfriheten gäller för alla huvudmän.